

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pulkkinen, Lea; Laine, Riku; Pitkänen, Tuuli

Title: Aikuisuuden siirtymät nuoruusiässä ja niiden toteutumiseen kytkeytyvät psyykkiset voimavarat ja hyvinvointi

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © 2023 Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Pulkkinen, L., Laine, R., & Pitkänen, T. (2023). Aikuisuuden siirtymät nuoruusiässä ja niiden toteutumiseen kytkeytyvät psyykkiset voimavarat ja hyvinvointi. In A. Kivijärvi (Ed.), Läpi kriisien : Nuorisobarometri 2022 (pp. 119-135). Valtion nuorisoneuvosto; Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto; Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja, 243. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf>

AIKUISUUDEN SIIRTYMÄT NUORUUSIÄSSÄ JA NIIDEN TOTEUTUMISEEN KYTKEYTYVÄT PSYKKISET VOIMAVARAT JA HYVINVOINTI

LEA PULKKINEN, RIKU LAINE & TUULI PITKÄNEN

Tiivistelmä

Tutkimme aikuisuutta muotoavia siirtymiä, kotoa muuttamista, ammattitutkinnon suorittamista, kokopäivätyöhön siirtymistä, avio- tai avoliiton solmimista ja lapsen saamista Nuorisobarometriaineistossa kolmesta näkökulmasta. Ensiksi tutkittiin niiden ensimmäisen toteutumisen ajoitusta viittä ikäryhmää (15–17-, 18–20-, 21–23-, 24–26- ja 27–29-vuotiaita) vertaamalla. Toiseksi tutkittiin siirtymien määrän yhteyttä psyykkisiin voimavaroihin, joita olivat itsesääteily, joka tukee suunnitelmallista toimintaa, ja resilienssi, joka tukee elämänmuutoksista selviytymistä. Kolmanneksi tutkittiin siirtymien määrän yhteyttä psyykkiseen hyvinvointiin, jota kuvasivat elämään tyytyväisyys, mielen hyvinvointi, turvallisuuden tunne ja nykyhetken stressitaso. Kotoa muutolla oli varhaisin siirtymän toteutumisen mediaani-ikä; puolet oli muuttanut kotoa jo 19-vuotiaana. Myöhäisin siirtymä oli lapsen saaminen; hieman yli neljännes oli 27–29-vuotiaaksi mennessä saanut lapsen. Kaikki viisi siirtymää oli toteuttanut 27–29-vuotiaista 15 %. Itsesääteily ja resilienssi olivat yhteydessä 24–29-vuotiaiden toteuttamien siirtymien suurempaan määrään. Siirtymien suurempi lukumäärä oli yhteydessä myös parempaan psyykkiseen hyvinvointiin. Siirtymiin liittyvää tutkimusta tarvitaan, jotta poliittisin toimin voidaan entistä paremmin tukea nuorten kehitystä ja tarpeita.

Asiasanat: siirtymävaihe, nuoret, resilienssi, itsesääteily, hyvinvointi

SIIRTYMIEN KÄSITTEESTÄ JA MERKITYKSESTÄ ELÄMÄSSÄ

Aikuisuuden siirtymiä

Nuoruusikä on aikaa, jolloin nuori kohtaa monia elämäntapahtumia, joiden on katsottu kytkeytyvän nuoruudesta aikuisuuteen siirtymiseen. Yleisimmin tutkittuja siirtymiä ovat kotoa muutto, tutkintotodistuksen saaminen, työelämään siirtyminen, parisuhteen muodostaminen ja ensimmäisen lapsen saaminen (Räikkönen 2012). Ihmiset voivat siirtyä useita kertoja, esimerkiksi muuttaa kotoa ja palata takaisin, mutta tutkimuksissa on yleensä tarkasteltu ensimmäistä siirtymää. Nuorisobarometrin (2022) aineistolla tehdyssä tutkimuksessa selvitimme ensimmäisen siirtymän ajoittumista 15–29-vuotiaiden elämässä sekä siirtymien toteutumiseen kytkeytyviä

voimavaroja ja siirtymien merkitystä nuorten hyvinvoinnille.

Elämänkulun teorian mukaan ihminen on toimija omassa elämässään ja tekee valintoja mahdollisuuksiensa rajoissa (Elder 1998). Elämänkulkua on katsottu voitavan ymmärtää viiden periaatteen kautta (Piispa ym. 2022): (1) elämänkulun kumuloituvuus, mikä tarkoittaa sitä, että tapahtunut vaikuttaa tulevaan, (2) elämänkulkuun vaikuttavat verkostot, (3) yhteiskunnallinen aika ja paikka, (4) oma tavoitteellinen ohjaus ja (5) siirtymät, joiden kautta ihmiset ikään kuin siirtyvät toiseen vaiheeseen. Siirtymät voivat olla ulkoisia, kuten työelämään siirtyminen, tai sisäisiä käännekohtia, oivalluksia omista mahdollisuuksista. Usein ne seuraavat ulkoisia siirtymiä.

Siirtymien nimeämisen taustalla on käsitys ihmisen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta niin kehityksellisen kypsymisen määrittämien

kehitystehtävien (Havighurst 1948) kuin uusien roolien omaksumisen (Neugarten ym. 1965) kanalta. Vaikka siirtymien järjestyksessä on samankaltaisuutta ihmisten kesken, järjestyksessä on myös paljon vaihtelua, kuten Marini (1984) on huomauttanut. Siirtymien yksilöllisestä ajoituksesta huolimatta suurempaa joukkoa tutkittaessa on löytynyt alaryhmiä siirtymien ajoituksissa. Reifmanin (2023) mukaan Osgood on työvereineen löytänyt 2000-luvun alkupuolella 24-vuotiaista amerikkalaisista 6 osaryhmää: nopeat aloittajat (15 %) ja hitaat aloittajat (14 %), koulutetut yksineläjät (37 %), koulutetut parit ilman lasta (19 %), työssäkäyvät yksineläjät (7 %) ja lapsiperheet vähäisellä koulutuksella (10 %). Vastaavan tapaisia kategorioita ovat Salmela-Aro ja kumppanit (2015) erottaneet Suomessa Helsinki-tutkimuksen aineistolla noin 40-vuotiaana esitettyyn takautuvaan elämänhistoriakalenteriin pohjautuen.

Arnett (2000) ehdotti uuden ikävaiheen 'muotoutuva aikuisuus' (*emerging adulthood*) erottamista nuoruuden ja aikuisuuden välissä ja sijoitti sen ikävuosiin 19–25, koska tuona aikana tapahtuu kehityksellisesti merkittäviä asioita, jotka kypsytävät aikuisuuteen. Aikuisuudella tarkoitetaan tässä psykososiaalista aikuisuutta, joka on eri asia kuin fyysinen aikuisuus. Muotoutuvalle aikuisuudelle ominaisia piirteitä ovat oman identiteetin etsintä, tunne avoimista mahdollisuuksista elämälle, itseensä keskittyminen sekä stressin ja epävakauden kokemukset. Tuohon aikaan sijoittuu monia elämänmuutoksia, joilla on siirtymän luonne.

Useimmat tutkimukset muotoutuvasta aikuisuudesta on toteutettu Yhdysvalloissa, mutta ilmiölle on vastaavuutensa myös Euroopassa (Žukauskiene 2016). Siirtymien ajoituksissa voi tosin olla huomattavia eroja. Tämä koskee esimerkiksi kotoa muuttoa, joka tapahtuu Pohjoismaissa nuorempana kuin Etelä-Euroopan perhekeskeisemmässä kulttuurissa. Puolet suomalaisista ja tanskalaisista ovat muuttaneet kotoa jo 20-vuotiaaksi mennessä, mutta Etelä-Euroopassa mediaani-ikä on naisilla vasta 27 vuotta ja miehillä 30 vuotta.

Nuoruusiästä aikuisuuteen siirtyminen merkitsee nuorten omissa käsityksissä lisääntyvää

vastuunottoa toiminnan seurauksista, itsenäisyyttä päätöksenteossa ja taloudellista riippumattomuutta vanhemmista. Tämä tuli ilmi tutkimuksessa (Arnett 2001), jossa nuoria oli pyydetty valitsemaan pitkästä luettelosta mielestään sopivat aikuisuuden kriteerit. Vastuunottoon, itsenäisyyteen ja riippumattomuuteen viitataan Reifmanin (2023) mukaan kirjallisuudessa käsitteellä Kolme Suurta (*Big Three*). Ne soveltuvat Yhdysvaltojen ja useiden länsimaiden lisäksi moniin muihinkin maihin, kuten Kiinaan, Intiaan ja Argentiinaan. Lisäksi kulttuurista riippuen kriteereitä voi olla muitakin, esimerkiksi Kiinassa vanhempien taloudellinen tukeminen.

Länsimaisissa tutkimuksissa (Žukauskiene 2016) on käynyt ilmi, että (1) jonkin siirtymän ajoituksessa on huomattavia yksilöiden välisiä eroja, (2) eri siirtymät ajoittuvat ihmisen elämässä eri tavoin ja (3) siirtymien toteuttamisiän keskiarvot muuttuvat ja siirtyvät myöhemmäksi. Reifman (2023) luettelee tekijöitä, jotka ovat saaneet aikaan tätä vaihtelua. Niitä ovat elintason nousu, joka tekee mahdolliseksi olla pitempään työelämän ulkopuolella, työn luonteen muuttuminen siten, että työ vaatii entistä pitempää koulutusta, seksuaalisen käyttäytymisen muuttuminen muun muassa ehkäisyvälineiden kehittymisen takia ja tietoisuuden lisääntyminen eliniän pituudesta. Jos ihminen ajattelee, että elämää on elinikäennusteen perusteella jäljellä 60 vuotta, niin miksi kiirehtiä aikuisen vastuisiin.

Siirtymien tosiasiallinen ajoittuminen varsin laajalle aikuisiän alueelle on saanut Arnettin (2015) ehdottamaan uutta käsitettä 'muotoutuvat aikuiset' (*emerging adults*) ja 'myönteinen muotoutuva aikuisen kehitys' (*Positive Emerging Adult Development*, PEAD) jatkoksi nuorten tutkimuksessa alkaneelle liikkeelle 'myönteinen nuorten kehitys' (*Positive Youth Development*, PYD; Lerner ym. 2005). Viimeksi mainittu painottaa nuorissa olevien vahvuuksien tutkimista ja tukemista ongelmien sijaan. Käsite myönteinen muotoutuva aikuisen kehitys viittaa siihen, että siirtymät voivat tukea aikuisuutta sen sijaan, että ne olisivat kriteerejä aikuisuudelle. Tämä on huomattava ero. On siis

perustellumpaa puhua aikuisuuden siirtymistä (*adult transitions*), viitaten aikuisiässä tapahtuviin siirtymiin, kuin aikuisuuteen siirtymistä (*transitions into adulthood*). Jo kymmenen vuotta aikaisemmin Bynner (2005) oli kritisoinut sitä, että nuoruuden käsitettä venytettäisiin ajallisesti siirtymien myöhemmän toteutumisen takia. Sen sijaan niitä tulisi tarkastella osana aikuisen elämäntulkua.

Ulkoisten siirtymien ajoitus

Tässä artikkelissa oli *ensimmäisenä kysymyksenä* tarkastella viiden siirtymän (kotoa muutto, tutkintotodistuksen saaminen, työelämään siirtyminen, parisuhteen muodostaminen ja ensimmäisen lapsen saaminen) ajoittumista Nuorisobarometrin 2022 aineistossa, joka kattaa ikävuodet 15–29. Sen odotettiin syventävän kuvaa nuoresta aikuisiästä ja antavan tietoa siirtymien esiintymisestä ikäluokissa, jotka ovat syntyneet 1990- ja 2000-luvuilla.

Vuonna 1968 alkaneessa Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimuksessa, johon osallistuneet (n = 369) olivat syntyneet vuonna 1959, kaikki viisi siirtymää oli käynyt läpi 27-vuotiaaksi mennessä naisista 32 ja miehistä 20 prosenttia (Räikkönen 2012). Oli odotettavissa, että vastaavat prosenttiluvut Nuorisobarometrissa olisivat pienempiä, sillä tutkimukset osoittavat siirtymien toteutumisen keski-ikäen nousua (Katainen ym. 2019; Lehtinen 2019). Erityisesti se näkyy kansainvälisenä ilmiönä ensimmäisen lapsen saamisen keski-ikäen nousussa (Reifman 2023; Žukauskiene 2016).

Kansainvälisten vertailujen perusteella oli odotettavissa, että siirtymien keskimääräisissä ajoituksissa on eroja siten, että kotoa muutto, jonka mediaani-ikä on Suomessa ollut noin 20 vuotta (Žukauskiene 2016), toteutuu nuorilla keskimäärin aikaisemmin kuin muut siirtymät. Myöhäisimmän siirtymän oletettiin löytyvän ensimmäisen lapsen saamisesta. Siirtymien ajoituksen taustatekijöistä tutkittiin koulutusta, koska sen pituuden on katsottu selittävän muiden siirtymien ajoitusta (Reifman 2023).

Voimavarat siirtymiin ja siirtymien yhteys ihmisen hyvinvointiin

Toisena kysymyksenä oli selvittää aikuisuuden siirtymien psyykkisiä voimavaroja. Yhteyttä voimavarojen vahvuuden ja siirtymien runsaamman määrän välillä oletettiin esiintyvän sillä perusteella, että siirtymien toteutumiseen keskimäärin liittyy sekä itsesäätelyä että käsityksiä muutoksista selviytymisestä eli resilienssiä. Tosin siirtymiä elämässä voi tapahtua odottamattomastikin, eivätkä kaikki tavoitteet toteudu suunnitellusti.

Itsesäätely muodostuu tietoisesta ja ei-tietoisesta ajatusten, tunteiden, tarkkaavaisuuden ja käyttäytymisen säätelystä sekä emotionaalisen viriämisen uudelleen suuntaamisesta siten, että ihminen toimii tilanteen edellyttämällä tavalla. Lapsesta aikuiseksi -tutkimuksessa (Pulkkinen 2017, 2022) ilmeni, että jo 8-vuotiaana lasten välillä oli eroja vahvassa itsesäätelyssä, jota kuvasi positiivinen vuorovaikutuskäyttäytyminen. Se johti 14-vuotiaana vastuulliseen suhtautumiseen koulunkäyntiin ja muuhun toimintaan, mikä puolestaan oli 20-vuotiaana yhteydessä opintojen jatkamiseen, optimismiin ja tasapainoisuuteen. Kehitys johti tunteeseen oman elämän hallinnasta sekä tulevaisuuden suunnitteluun 27-vuotiaana. Tässä artikkelissa oletettiin, että siirtymien suurempi määrä on yhteydessä vahvaan itsesäätelyyn.

Resilienssi puolestaan tarkoittaa sekä kykyä muutosten kohtaamiseen (Poijula 2018) että kykyä selviytyä muutoksista – tai rajatummin määriteltynä, kykyä selviytyä riskitekijöistä huolimatta (Pulkkinen 2022, 192–194). Onnistumisen kokemukset elämässä vahvistavat luottamusta uusista tilanteista selviytymiseen. Myös resilienssin oletettiin olevan yhteydessä siirtymien suurempaan määrään.

Kolmas kysymys tässä artikkelissa koski siirtymien määrän yhteyttä psyykkiseen hyvinvointiin. Oletimme, että suurempi siirtymien määrä nuorena aikuisiässä on yhteydessä parempaan hyvinvointiin. Tämä kausaalisuutta sisältävä oletamus pohjautui alla mainituissa pitkittäistutkimuksissa saatuihin tuloksiin.

Siirtymien merkitystä ihmisten hyvinvoinnin kannalta tutkittiin rinnakkain Suomessa ja Isossa-Britanniassa (Räikkönen ym. 2012; Schoon ym. 2012). Vertailut koskivat kolmea 27-vuotiaana muodostunutta latenttia luokkaa: Työssäkäyvät lapsettomat, Perheellistyneet työssäkäyvät ja Akateemiset lapsettomat. Kaikille luokille oli tyypillistä asua poissa vanhempien luota. Naisille oli tyypillisempää kuin miehille kuulua luokkaan Perheellistyneet työssäkäyvät, ja paremman koulumenestyksen omaaville oli puolestaan tyypillisintä kuulua luokkaan Akateemiset lapsettomat. Suomalaisessa aineistossa sosioekonominen tausta ei ollut yhteydessä luokkiin kuulumiseen, mutta Isossa-Britanniassa Akateemisten lapsettomien sosioekonominen tausta oli tyypillisesti muita luokkia korkeampi.

Näihin luokkiin kuuluvien henkilöiden vertailu hyvinvointimuuttujissa 27-vuotiaana osoitti Suomessa seuraavaa (Räikkönen ym. 2012):

- Perheellistyneet työssäkäyvät -ryhmällä oli parempi mielen hyvinvointi, vakaampi työura ja vähemmän runsasta alkoholin käyttöä kuin Työssäkäyvät lapsettomat -ryhmällä. Akateemiset lapsettomat -ryhmä jäi näiden kahden muun ryhmän väliin.
- Jatkettaessa vertailua 50-vuotiaaksi asti (Pulkkinen 2017, 109) todettiin, että Perheellistyneet työssäkäyvät -ryhmän ja Työssäkäyvät lapsettomat -ryhmän ero säilyi elämään tyytyväisyydessä.

Nuorena perheellistyminen tuki aikuisten hyvinvointia. Sama todettiin myös Isossa-Britanniassa (Schoon ym. 2012).

Siirtymien merkitystä hyvinvoinnille vahvisti myös analyysi, jossa muodostettiin 42-vuotiaista kolme ryhmää: *varhainen ajoitus* (kaikki siirtymät ennen 27 vuoden ikää), *myöhäisempi ajoitus* (kaikki siirtymät ennen 42 vuoden ikää) ja *osittainen toteutumisen* (kaikkia siirtymiä ei ollut toteutettu ennen 42 vuoden ikää) (Räikkönen ym. 2011). Ryhmien hyvinvointivertailut osoittivat, että toteutuneiden siirtymien määrällä oli yhteyttä nuorten hyvinvointiin, vaikka siirtymien ajoituksella ei ollut hyvinvoinnin kannalta

väliä, jos sitä arvioitiin keski-ikässä. Vertailujen mukaan:

- Varhaisen ajoituksen ryhmä oli tyytyväisempi elämäänsä 27- ja 36-vuotiaana kuin muut ryhmät.
- Varhaisen ja myöhäisemmän ajoituksen ryhmien välinen ero elämään tyytyväisyydessä katosi 42-vuotiaana, kun kaikki siirtymät olivat toteutuneet myös myöhäisemmän ajoituksen ryhmässä.
- Niillä, joilla siirtymät olivat toteutuneet vain osittain 42 vuoden ikään mennessä, hyvinvointimuuttujien keskiarvot olivat 42-vuotiaana heikommat kuin muilla.

Aikaisempien tutkimusten perusteella oletettiin, että myös Nuorisobarometriin vastanneiden keskuudessa nuorena aikuisiässä tapahtuneiden siirtymien suurempi määrä on yhteydessä psykiseen hyvinvointiin, jota kuvastavat elämään tyytyväisyys ja vähäinen mielen pahoinvointi, kuten masennus ja ahdistuneisuus, stressi ja turvattomuus.

Tässä artikkelissa käsitellyt tutkimuskysymykset olivat tiivistetysti seuraavat:

- 1) Miten ensimmäiset siirtymät kotoa muutossa, tutkintotodistuksen saamisessa, työelämään siirtymisessä, parisuhteen muodostamisessa ja ensimmäisen lapsen saamisessa ajoittuvat Nuorisobarometrin 2022 aineistossa, ja miten koulutuksen pituus on yhteydessä siirtymien ajoitukseen?
- 2) Ovatko sellaiset voimavaratekijät, kuten itsesäätely ja resilienssi, yhteydessä siirtymien määrään?
- 3) Onko siirtymien määrä yhteydessä elämään tyytyväisyyteen ja psykiseen hyvinvointiin?

TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Käytetyt muuttujat

Koko barometriaineistossa vastaajia oli yhteensä 1864 (naisia 908 ja miehiä 958). Tässä osatutkimuksessa vertailuja tehtiin viiden ikäryhmän kesken. Vastaajat painottuivat hieman vanhim-

paan ikäryhmään: 15–17-vuotiaita oli 362, 18–20-vuotiaita oli 316, 21–23-vuotiaita oli 375, 24–26-vuotiaita oli 369 ja 27–29-vuotiaita oli 441. Jaottelu otti huomioon täysi-ikäisyysrajan, millä voi olla merkitystä aikuisuuteen siirtymien kannalta, sekä teki mahdolliseksi vertailla siirtymien toteutumista suhteessa ikään.

Siirtymiä koskevat kysymykset. Nuorisobarometrin puhelinhaastattelussa siirtymistä kysyttiin seuraavalla johdatuksella: ”Lopuksi kysyn vielä muutaman kysymyksen elämäntilanteestasi ja asumisestasi. Mitä seuraavista asioista olet kokenut ja missä iässä ensimmäisen kerran?” Ääneen luetut vastausvaihtoehdot olivat kyllä ja ei, mutta kysymyksiin voi myös jättää vastaamatta. Tarkastelun kohteena oli viisi siirtymää, joista jokaiseen oli vastannut 1852 nuorta (99,4 %).

Muuttoa kotoa tiedusteltiin kysymyksellä: Oletko muuttanut pois vanhempien luota tai lapsuudenkodistasi? Haastattelijalla oli ohjeistettu tarvittaessa selittämään, että tässä ei tarkoiteta rakennusta vaan sosiaalista kasvuympäristöä, josta on muuttanut pois. Jos vastaaja oli muuttanut, häneltä kysyttiin lisäksi, missä iässä tämä tapahtui ensimmäisen kerran.

Tutkintotodistuksen saamista ammattia varten selvitettiin koulutusta sekä sitä mitä tutkintoja henkilö oli suorittanut. Mikäli hän oli suorittanut ammatillisen tutkinnon tai alemman tai ylemmän ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon, kysyttiin, minkä ikäisenä hän oli sen suorittanut.

Parisuhteeseen ja työelämään siirtymistä kysyttiin seuraavin sanamuodoin: Minulla on vakituinen avio- tai avopuoliso, Olen siirtynyt työelämään. Viimeksi mainittua haastattelijalla oli ohjeistettu tarvittaessa tarkentamaan, että kesätyötä tai vastaavaa tilapäistä työtä ei oteta huomioon. Vanhemmaksi tulemistä selvitettiin kysymällä: Minulla on oma lapsi. Tarvittaessa tätä tarkennettiin seuraavasti: ”tässä tarkoitetaan sinun omaa kokemustasi, että sinusta on tullut lapsen vanhempi. Myös adoptoitu lapsi on oma lapsi, samoin kuin kaikki muut, jotka koet omiksi lapsiksi.” Kaikissa siirtymäkysymyksissä myönnteisen vastauksen jälkeen kysyttiin: ”Missä iässä ensimmäisen kerran?”

Nuoren voimavarat. Itsesäätelyä tutkittiin kysymyksillä, joita on käytetty sekä Lapsesta aikuiseksi -tutkimuksessa (Pulkkinen 2017) että FinnTwin 12-kaksostutkimuksessa (Pulkkinen ym. 1999; Rose ym. 2019). Vastausasteikko sekä vahvaa että heikkoa itsesäätelyä koskeviin kysymyksiin oli ei sovi ollenkaan, sopii joskus, sopii aika hyvin ja sopii erittäin hyvin koodattuna asteikolle yhdestä neljään. Vahvaa itsesäätelyä kartoitettiin kysymyksillä: ”Ratkaisen hankalat tilanteet järkevästi ja otan toiminnassani myös muut huomioon” ja ”Olen luonteeltani tasapainoinen ja säilytän malttini hankalissakin tilanteissa”. Ja heikkoa itsesäätelyä kartoitettiin kysymyksillä: ”Olen levoton enkä jaksakaan istua paikallani”, ”Mielialani vaihtelevat ja hermostun helposti” ja ”Ikävistä kokemuksista selviytyminen vaatii minulta erityisen paljon aikaa”. Vahvan itsehallinnan summapistemäärän vaihteluväli oli 2–8 ja heikon itsesäätelyn 3–12. Cronbachin alfat olivat 0,48 ja 0,51 vastaavasti. Mainitut kaksi ja kolme kysymystä oli poimittu harkitusti laajemmista asteikoista (rel. 0,65–0,77; Pulkkinen ym. 2012, 1283–1291) edustamaan vahvan ja heikon itsehallinnan eri puolia. Jos osiot ovat hyvin samankaltaisia, alfat ovat korkeampia.

Resilienssiä tutkittiin The Connor-Davidson Resilience Scale CD-RISC-kyselyllä (Connor & Davidson 2003), josta käytettiin 10 kysymystä käsittävää versiota. Se sisältää väittämiä, jotka käsittelevät mm. muutokseen sopeutumista ja taitoa kohdata epäonnistumisia, vaikeuksia sekä ikäviä tunteita. Kysymyssarjan vastausasteikko on neliportainen (0 = Ei pidä paikkaansa ... 4 = Pitää lähes aina paikkansa). Summamuuuttujan vaihteluväli on 0–40; pieni arvo kuvaa matalaa resilienssiä eli vähäistä kykyä sopeutua muutokseen ja palautua vaikeuksista, kun taas suuri luku kuvaa korkeaa resilienssin tasoa. Testiä ja sen pisteytystä on kuvattu tarkemmin tilasto-osiossa (ks. luku Resilienssi tilasto-osiossa).

Nuoren hyvinvointi. Tyytyväisyyttä selvitettiin viidellä kysymyksellä: ”Kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä 1) taloudelliseen tilanteeseesi, 2) vapaa-aikaasi, 3) ihmissuhteisiisi, 4) terveydentilaasi ja 5) elämäsi kaiken kaikkiaan.

Vastausasteikko oli kussakin tapauksessa koulu-arvosana (4–10). Tyytyväisyyttä kuvataan viiden osa-alueen keskiarvolla (n = 1853, alfa = 0,74).

Nuoren mielen hyvinvointia käänteiseltä kanalta eli mielen pahoinvointia tutkittiin kahdella kysymyksellä: ”Koen itseni usein ahdistuneeksi” ja ”Koen itseni usein alakuloiseksi, masentuneeksi ja toivottomaksi”. Kysymyksiin vastattiin samalla asteikolla kuin itsesääteilyä koskeviin kysymyksiin, ja kahden kysymyksen summan vaihteluväli oli 2–8 (alfa = 0,78).

Turvattomuutta tutkittiin kymmenellä kysymyksellä, joissa nuorta pyydettiin ajattelemaan elämäänsä viimeisen vuoden ajalta ja kertomaan, kuinka paljon hän oli kokenut epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia: asuinympäristön turvattomuus, oma syrjäytyminen, oma terveys, oma toimeentulo, opiskelu, työn saaminen, parisuhde, ystävyysuhteet, lapsuuskodin ihmissuhteet ja oma tulevaisuus. Summapistemäärä laskettiin kuudesta vastausvaihtoehdosta: erittäin paljon, melko paljon, en paljon enkä vähän, melko vähän, erittäin vähän tai en ollenkaan. Summan vaihteluväli oli 10–50, jossa suuri pistemäärä kuvasi suurempaa turvattomuutta (alfa = 0,83).

Stressiä nykyhetkellä tutkittiin Tilastokeskuksen Kansalaispulssi-kyselyssä (<https://www.stat.fi/tup/htpalvelut/tutkimukset/kansalaispulssi.html>) käytetyllä kysymyksellä: ”Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi taikka hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä. Tunnetko sinä nykyisin tällaista stressiä?” Vastausvaihtoehdot koodattiin asteikolla 4 = erittäin paljon, 3 = melko paljon, 2 = jonkin verran, 1 = vain vähän ja 0 = en lainkaan.

Analyysimenetelmät

Vastausten numeerinen koodaus tehtiin siten, että suurempi arvo indikoi suurempaa määrää mitattua asiaa (esim. tyytyväisyyttä tai heikkoa itsesääteilyä). Jos vastaaja oli vastannut johonkin summamuuttujan kysymykseen ’en osaa sanoa’,

kyseiselle vastaajalle merkittiin summamuuttujalle puuttuva arvo. Puuttuvat arvot ohitettiin analyyseissä. Niitä oli yleensä vain muutamia. Vastaajamäärät vaihtelivat käytetyissä muuttujissa 1832:sta (vahva itsehallinta) 1860:aan (stressi). Kuitenkin turvattomuuden kokemuksissa vastauksia puuttui runsaasti, 335. Sille tehtiin sensitiivisyysanalyysi korvaamalla puuttuvat arvot vastaavalla kokonaisaineiston keskiarvolla. Tämä imputointi ei kuitenkaan vaikuttanut tuloksiin ja esitettiin johtopäätöksiin. Resilienssiasteikon pisteytysohjeiden mukaisesti vastaus merkittiin puuttuvaksi, jos yli kolme vastausta puuttui.

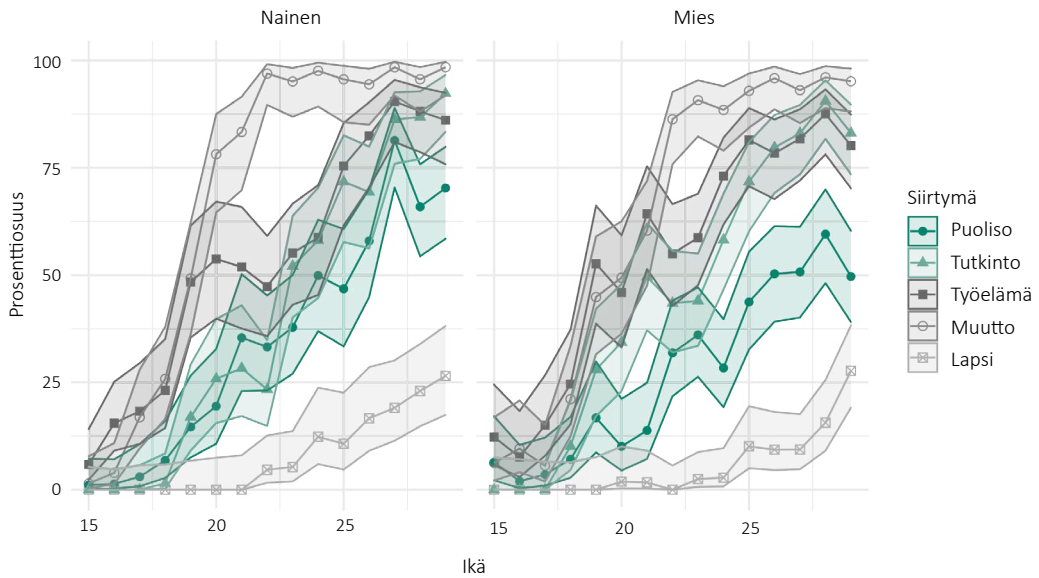
Tulokset on esitetty frekvensseinä, prosentteina ja keskiarvoina. Keskiarvoille esitetyt 95 %:n luottamusvälit (lv) antavat lukijalle viitekehystä ryhmien välisten erojen arvioinnille. Vastaavasti taulukoissa olevissa vertailuissa on käytetty yksisuuntaista varianssianalyysiä. Analyysit toteutettiin R-ohjelmistolla (v.4.2.0; R Core Team, 2022).

AIKUISUUDEN SIIRTYMÄT JA NIIDEN YHTEYS OMIIN VOIMAVAROIHIN JA HYVINVOINTIIN

Siirtymien ajoitus

Aikuisuuden siirtymien esiintyvyyttä suhteessa vastaajan ikään havainnollistaa kuvio 1. Esiintyvyys viittaa niiden henkilöiden osuuteen kussakin ikäryhmässä, jotka ovat ilmoittaneet siirtymän tapahtuneen riippumatta iästä, jolloin se on tapahtunut. Puolet naisista oli ilmoittanut muuttaneensa kotoa ensimmäisen kerran 18,5 vuoden ikään mennessä, miehistä 19 vuoden ikään mennessä. Tätä nimitetään kotoa muuton mediaani-ikäksi. Kotoa pois muuttaneiden naisten määrä kasvoi nopeammin kuin miehillä, joilla asevelvollisuuden suorittaminen todennäköisesti osaltaan hidasti siirtymää. Naiset saavuttivat miltei 100 prosentin tason 22-vuotiaana, miehet 25-vuotiaana.

Myös työelämään siirtyneitä oli puolet 19–20-vuotiaista naisista ja miehistä, mutta työelämään siirtyneiden osuus kasvoi hitaammin kuin

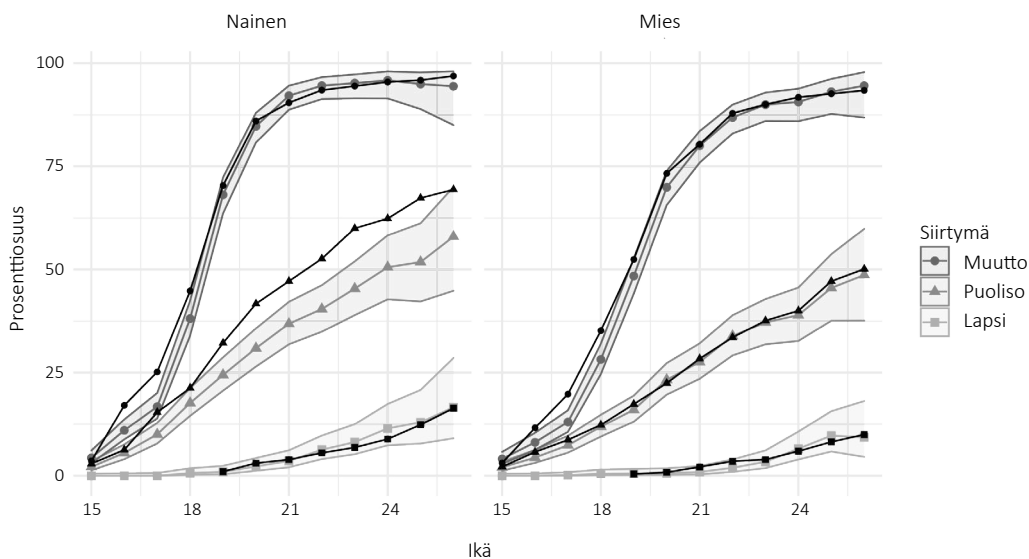
KUVIO 1. SIIRTYMÄN TEHNEIDEN PROSENTTIOSUUDET KUHUNKIN IKÄVUOTEEN MENNESSÄ NUORISO-BAROMETRIIN VASTANNEISTA NAISISTA JA MIEHISTÄ.

kotoa muuttaneiden osuus. Tutkintotodistuksen saamisen mediaani-ikä oli 23–24 vuotta naisilla ja miehillä. Miehet kertoivat vanhemmissa ikäryhmissä puolison olemassaolosta harvemmin kuin naiset. Viimeisenä seurasi lapsen saaminen. Naisista, jotka olivat 15–21-vuotiaita, ei yhdelläkään ollut lasta, mutta sitä vanhemmista, 22–25-vuotiaista, lapsi oli 5–11 prosentilla ja sen jälkeen 16–23 prosentilla. Miehillä prosenttiluvut olivat vastaavan tapaisia. Vain neljänneksellä (N: 26,5 %, 95 % lv 17,4–38,2 % ja M: 27,7 %, 95 % lv 19,1–38,3 %) 29-vuotiaista naisista ja miehistä oli oma lapsi, eikä siinä ollut sukupuolten välistä eroa.

Vanhimpien vastaajien (27–29-vuotiaiden) ilmoittamia siirtymien ajoituksia nuorempien (15–26-vuotiaiden) vastaajien ilmoittamiin ajoituksiin vertailtaessa havaittiin puolison olemassaolossa ajoitusero, joka voi olla niin sanottu heikko signaali siitä, että tähän mennessä jo todettu muutostrendi jatkuu edelleen. Kuvion 2 keskiosasta näkyy, että 27–29-vuotiaat naiset kertoivat, että heistä useammilla oli puoliso ensimmäisen kerran nuorempina (musta viiva) kuin millaiseksi

15–26-vuotiaat keskimäärin kuvasivat tilanteensa (harmaa viiva). Miehillä näiden ikäryhmien keskiarvot menivät päällekkäin. Näyttäisi siten olevan trendiä siihen, että naiset solmivat parisuhteen entistä vanhempana lähestyen näin miesten ilmoittamaa tasoa. Muissa siirtymissä ajoitukset olivat eri ikäkohorteissa varsin samankaltaiset, kuten kuviossa 2 on osoitettu kotoa muuttoon ja lapsen saamiseen osalta.

Kuvion 2 tekemistä varten oli ensin laskettu jokaiselle siirtymälle tapahtuneiden siirtymien lukumäärän kertymä ikävuosittain kummallekin ikäryhmälle (15–26- ja 27–29-vuotiaat). Siirtymän toteutumisen suhteelliset osuudet saatiin jakamalla kertymä kyseisen ikäisten vastaajien määrällä. Vanhemman ikäryhmän osalta esimerkiksi niiden naisten määrä, jotka sanoivat, että heillä oli puoliso 21-vuotiaaksi mennessä, jaettiin kaikkien 27–29-vuotiaiden naisten määrällä. Nuorempaan ikäryhmän osalta niiden naisten määrä, joilla oli 21-vuotiaana puoliso, jaettiin 15–20-vuotiaiden naisten määrällä. Vastaavalla tavalla meneteltiin jokaiselle ikävuodelle 15:stä 26:een.

KUVIO 2. NUOREMPIEN (15–26-VUOTIAIDEN) VASTAAJIEN (HARMAA VIIVA) KESKUUDESSA TAPAHTUNEIDEN ENSIMMÄISTEN SIIRTUMIEN SUHDE 27–29-VUOTIAIDEN VASTAAJIEN (MUSTA VIIVA) ILMOITTAMIIN TIETOIHIIN SIITÄ, MILLOIN HEIDÄN ELÄMÄSSÄÄN KYSEINEN SIIRTYMÄ TAPAHTUI ENSIMMÄISEN KERRAN. KOSKEE SIIRTUMIÄ PUOLISON OLEMASSAOLO, KOTOA MUUTTO JA LAPSEN SAAMINEN.

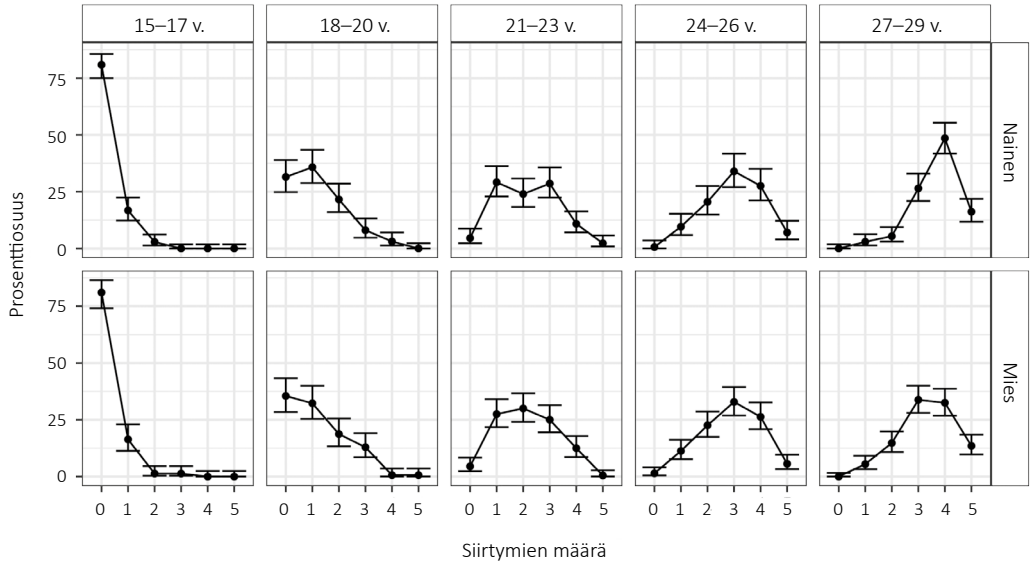
Siirtymien lukumäärän jakautuminen viidessä naisten ja miesten ikäryhmässä käy ilmi kuviosta 3. Nuorimmassa ikäryhmässä (15–17 v) ilman yhtään siirtymää oli neljä viidestä (80,9 %, 95 % lv 76,6–84,7 %) vastaajasta, ja ensimmäisen siirtymän oli kokenut kuudesosa (16,3 %, 95 % lv 12,9–20,5 %). Useammat siirtymät olivat hyvin harvinaisia. Sukupuolten välisiä eroja ei ollut. Työelämään siirtymän oli kokenut 47 (4,6 %) ja kotoa muuton 26 (2,1 %) alaikäistä.

Iän lisääntyessä väheni nopeasti niiden osuus, jotka eivät olleet kokeneet yhtään siirtymää. Niinpä 21–23-vuotiaana heitä ei ollut enää juuri lainkaan (4,5 %, 95 % lv 2,9–7,1 %); siirtymien määrä oli yhdestä kolmeen, noin 30 prosenttia kutakin. Siirtymien määrät lisääntyivät naisilla ja miehillä varsin samankaltaisesti. Eroa oli lähinnä siinä, että vanhimmassa ikäryhmässä neljä siirtymää oli toteutunut naisilla useammin kuin miehillä (N: 48,6 %, 95 % lv 41,8–55,4 %; M 32,7 %, 95 % lv 27,0–38,9 %). Viisi siirtymää

oli vielä vanhimmassakin ikäryhmässä (27–29-v.) harvinainen (14,7 %, 95 % lv 11,7–18,4 %), eikä sukupuolten välinen ero ollut merkitsevä (naisilla 16,3% ja miehillä 13,0 %).

Koulutuksen yhteys siirtymien määrään näkyy taulukosta 1 erikseen naisten ja miesten kesken kahdessa ikäryhmässä, 15–23-vuotiaat ja 24–29-vuotiaat. Siinä koulutus tarkoittaa joko suoritettua tutkintoa tai kyseistä tutkintoa varten opiskelua.

Taulukosta näkyy ensinnäkin, että naisten ja miesten kesken ei esiinny merkittäviä eroja siirtymien määrissä missään koulutusmuodossa. Toiseksi taulukko osoittaa, että ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa opiskelleet olivat kummassakin ikäryhmässä käyneet läpi useampia siirtymiä kuin yliopistossa opiskelleet. Kolmas havainto oli, että pelkän peruskoulun tai ylioppilastutkinnon suorittaneilla oli vähemmän siirtymiä kuin ammatillisissa oppilaitoksissa olleilla vielä 24–29-vuotiaanakin.

KUVIO 3. SIIRTymiEN MÄÄRIEN JAKAUMAT KUSSAKIN IKÄRYHMÄSSÄ; PROSENTTIOSUUEDET NUORISOBAROMETRIIN VASTANNEILLE NAISILLE JA MIEHILLE ERIKSEEN.

TAULUKKO 1. SIIRTymiEN MÄÄRIEN KESKIARVOT (KA) JA NIIDEN 95 %:N LUOTTAMUSVÄLIT (LV) ERILAISEN KOULUTUKSEN SAANEILLA TAI SITÄ TAVOITTELEVILLA.

	Naiset 15–23 v.					Miehet 15–23 v.					p
	n	%	ka	lv alempi	lv ylempi	n	%	ka	lv alempi	lv ylempi	
Peruskoulu	91	17	0,2	0,1	0,3	73	14	0,4	0,2	0,5	*
Ammatillinen oppilaitos	112	21	1,8	1,5	2,1	185	36	1,8	1,6	2,0	
Lukio/ylioppilastutkinto	200	37	0,7	0,5	0,8	133	26	0,7	0,5	0,8	
Ammattikorkeakoulu	74	14	2,1	1,8	2,4	51	10	2,0	1,7	2,3	
Yliopisto	67	12	1,7	1,5	1,9	64	13	1,4	1,2	1,6	
Yhteensä	544	100	1,1	1,0	1,2	506	100	1,3	1,2	1,4	
	Naiset 24–29 v.					Miehet 24–29 v.					
	n	%	ka	lv alempi	lv ylempi	n	%	ka	lv alempi	lv ylempi	p
Peruskoulu	8	2	2,7	1,8	3,5	8	2	2,5	1,9	3,2	
Ammatillinen oppilaitos	90	25	3,8	3,6	4,0	174	39	3,4	3,2	3,6	*
Lukio/ylioppilastutkinto	16	4	2,6	2,1	3,0	20	4	2,4	1,9	2,8	
Ammattikorkeakoulu	106	29	3,5	3,3	3,7	124	27	3,1	3,0	3,3	*
Yliopisto	140	39	3,2	3,0	3,3	124	28	2,9	2,7	3,1	*
Yhteensä	360	100	3,4	3,3	3,5	450	100	3,1	3,0	3,2	*

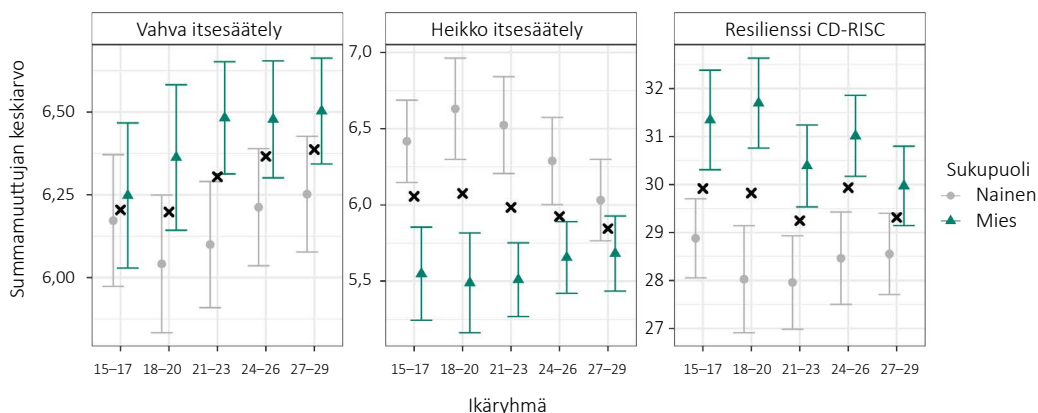
*p < 0,05 keskiarvojen ero sukupuolittaisessa vertailussa

Nuoren voimavarat suhteessa aikuisuuden siirtymiin

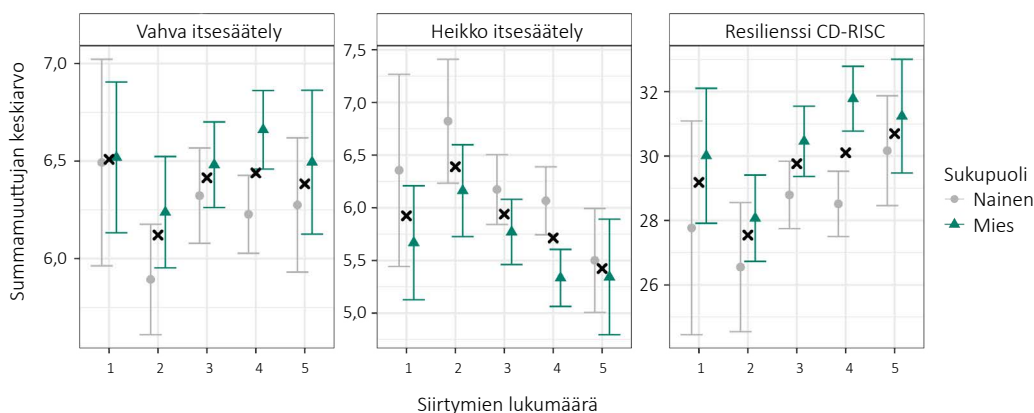
Nuorten psyykkisten voimavarojen katsottiin ilmenevän itsesäätelyssä ja resilienssissä. Resilienssi korreloi kaikissa ikäryhmissä positiivisesti vahvaan itsesäätelyyn (korrelaatioiden vaihteluväli 0,37...0,40) ja negatiivisesti heikkoon itsesäätelyyn (korrelaatioiden vaihteluväli -0,53...-0,33). Siten itsesäätely ja resilienssi kytkeytyivät toi-

siinsa, ja niiden voi katsoa kuvastavan yksilön voimavaroja eri näkökulmista.

Sukupuolten väliset erot olivat voimavaramuuttujissa merkitseviä. Kaikissa ikäryhmissä itse arvioitu resilienssi oli vahvempaa miehillä kuin naisilla samoin kuin itsesäätelykin. Viimeksi mainittu näkyi sekä vahvan itsesäätelyn suuremmissa että heikon itsesäätelyn pienemmissä keskiarvoissa naisilla kuin miehillä (kuvio 4). Miehillä kokemus resilienssistä oli vähäisempää

KUVIO 4. NAISTEN (N=894) JA MIESTEN (N=970) ITSESÄÄTELY JA RESILIENSSI IKÄRYHMITTÄIN (RASTI OSOITAA KESKIARVOA KOKO IKÄRYHMÄLLE).

KUVIO 5. ITSESÄÄTELYN JA RESILIENSSIN YHTEYS SIIRTUMIEN MÄÄRÄÄN VANHIMMILLA IKÄRYHMILLÄ (24-29-VUOTIAILLA). LUKUMÄÄRÄKOHTAISET KESKIARVOT OSOITETTU RASTILLA.

20. ikävuoden jälkeen kuin sitä ennen, mutta vahva itsesäätely oli voimakkaampaa. Naisilla esiintyi itsesäätelyssä ikään liittyvä trendi vahvemman itsesäätelyn suuntaan, mikä näkyi siinä, että vahva itsesäätely oli voimakkaampaa ja heikko itsesäätely vähäisempää vanhimmilla ikäryhmillä kuin 18–20-vuotiailla. Johdonmukainen trendi oli, että naisilla voimavarojen arviointi 18–20-vuotiaana oli kriittisempää kuin 15–17-vuotiaana mahdollisesti siirtymiin liittyvien elämänmuutosten takia.

Psykkisten voimavarojen yhteyttä siirtymien lukumäärään tutkittiin iän homogenisoimiseksi kahdessa vanhimmassa ikäryhmässä (24–29-v.). Vertailusta poistettiin luokka 0, ei yhtään siirtymää, koska sen esiintymä oli vähäinen. Tarkastelu osoitti (kuvio 5), että siirtymien suurempi määrä oli yhteydessä vahvempaan resilienssiin sekä naisilla että miehillä samoin kuin vähäisempään heikkoon itsesäätelyyn.

Tulokset olivat toisenlaisia, kun tarkasteltiin alaikäisistä koostuvaa ikäryhmää (15–17-v.), joista kolmella neljäsosalla ei ollut vielä yhtään siirtymää. Niillä alaikäisillä, joilla oli ollut yksi siirtymä, oli enemmän heikkoa itsesäätelyä ja resilienssi hieman matalampaa kuin niillä, joilla ei siirtymiä vielä ollut (heikko itsesäätely 6,50, 95 % lv 5,96–7,05 ja 5,95, 95 % lv 5,72–6,17;

resilienssi 28,0, 95 % lv 26,1–29,9 ja 30,3 95 % lv 29,6–31,0; molemmissa $p < 0.050$). Seuraavassa ikäryhmässä (18–20 v) vastaavia eroja ei esiintynyt.

Voimavarojen yhteyksissä siirtymien määrään kiinnittää huomiota se, että nuorilla, jotka 24–29-vuotiaaksi mennessä olivat toteuttaneet kaksi siirtymää, voimavarat olivat heikkomat kuin niillä, jotka olivat toteuttaneet useampia siirtymiä (kuvio 5). Toinen siirtymistä oli useimmiten kotoa muutto ja toinen työelämään siirtymisen tai ammatillisen tutkinnon suorittaminen. Jotkut asuivat vanhempiensa kodissa tutkinnon suorittamisesta ja työelämään siirtymisestä huolimatta. Lapsen saaminen sisältyi hyvin harvoin kahteen siirtymään.

Aikuisuuteen siirtymien määrän yhteys nuorten psyykkiseen hyvinvointiin

Nuorten psyykkistä hyvinvointia kuvasti tyytyväisyys elämään ja hyvinvoinnin vähäisyyttä mielen pahoinvointi sekä stressi- ja turvattomuuskokemukset. Mielen pahoinvointi (ahdistuneisuus ja masentuneisuus) korreloi eri ikäryhmissä turvattomuuden (vaihteluväli 0,54 ... 0,63) ja stressikokemusten (0,47 ... 0,61) kanssa niin kuin stressin ja turvattomuuden kokemuksetkin korreloivat keskenään (0,37 ... 0,45). Näin ne an-

TAULUKKO 2. NUORTEN PSYKKISEN HYVINVOINNIN YHTEYS IKÄÄN; NUORISOBAROMETRIIN VASTANNEIDEN (N=1864) KESKIARVOT HYVINVOINTIMUUTTUJISSA SUKUPUOLEN JA IKÄRYHMÄN MUKAAN.

Muuttuja	Sukupuoli	15–17 v.	18–20 v.	21–23 v.	24–26 v.	27–29 v.	p
Tyytyväisyys (kouluarvosana 4–10, viisi asiaa)	Mies	8,8	8,4	8,2	8,1	8,0	*
	Nainen	8,4	8,1	7,9	8,0	8,1	*
Mielen pahoinvointi (kahden asian summa, 2–8)	Mies	2,9	3,1	3,4	3,3	3,6	*
	Nainen	4	4,3	4,2	4	3,8	*
Turvattomuus (10 asian summa, 10–50)	Mies	15,5	16,3	17,7	17,9	18,5	*
	Nainen	17,4	20,2	20,3	19,7	18,5	*
Koettu stressi nykyhetkellä (yksi kysymys, 0–4)	Mies	1,1	1,4	1,7	1,6	1,8	*
	Nainen	2	2,2	2,2	2,1	2	

* $p < 0,05$ ikäryhmittäisessä vertailussa yksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella.

tavat yhdessä eri näkökulmista kuvan psyykkisestä kuormituksesta. Psyykkisessä hyvinvoinnissa oli ikään yhteydessä olevaa vaihtelua (taulukko 2).

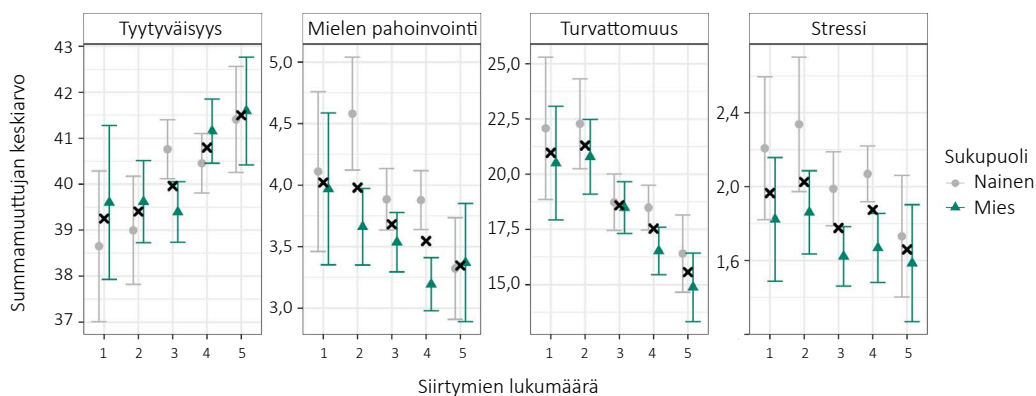
Psyykkisen hyvinvoinnin yhteyttä siirtymien lukumäärään tarkasteltiin erikseen nuorimmissa ja vanhemmissa ikäryhmissä iän aiheuttaman vaihtelun vähentämiseksi. Alaikäisten (15–17 v.) vastaukset kertoivat keskimääräisesti muita ikäryhmiä korkeammasta hyvinvoinnista. Kuitenkin tytöt, jotka olivat kokeneet yhden siirtymän, kokivat enemmän stressiä kuin ne, jotka eivät vielä olleet siirtymiä toteuttaneet (2,50, 95 % lv 2,13–2,87 vs. 1,89 95 % lv 1,73–2,04).

Kuvio 6 osoittaa, että kahdessa vanhimmassa ikäryhmässä (24–29-vuotiailla) sekä naisten että miesten tyytyväisyys elämään ja mielen hyvinvointi olivat parempaa, kun siirtymiä oli enemmän. Vastavasti turvattomuus oli vähäisempää. Stressin kokemukset olivat vähiten yhteydessä siirtymien määrään. Stressikysymys koskikin nykytilannetta, kun taas muut psyykkistä hyvinvointia koskevat muuttujat kuvastivat pitempiä aikaista tai laaja-alaisempaa kokemusta. Psyykkisen hyvinvoinnin ja siirtymien määrän yhteys oli sitä vahvempi, mitä useampia siirtymiä henkilö oli käynyt läpi kahden ensimmäisen siirtymän jälkeen. Keskiarvojen suuret luottamusvälit kertovat kuitenkin yksilöllisten kokemusten erilaisuudesta.

TULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Nuorisobarometri tarjoaa laajan, pääasiassa määrällisen aineiston 15–29-vuotiaiden nuorten olojen ja kokemusten tutkimiseen. Toisin kuin laadullisissa biografsissa tutkimuksissa, joissa on seurattu nuorten elämäntietojen moninaisuutta kohti aikuisuutta (esim. Henderson ym. 2007; Vehkalahti ym. 2021), barometriaineisto antaa samanaikaisesti tietoa monien ikäryhmien tilanteesta ja niissä esiintyvistä keskimääräisistä eroista. Tiedolla voi olla merkitystä sen ymmärtämiselle, millaista tukea nuoret tarvitsevat elämässään. Kuten Aapola-Kari ja Vehkalahti huomauttavat, ”nuoria ei tule nähdä vain yksilöinä, jotka muotoilevat itsenäisesti omaa toimintaansa, vaan heidän elämänsä on monin tavoin kietoutunut heidän perhesuhteisiinsa, ystävyksiinsä, asuinpaikkakunnan ja naapuruston ihmissuhteisiin, opiskelumahdollisuuksiin ja työpaikkoihin” (Aapola-Kari & Vehkalahti 2021, 273).

Tässä artikkelissa oli ensimmäisenä kysymyksenä tarkastella, miten 15–29-vuotiaiden elämässä olivat ajoittuneet aikaisempiin tutkimuksiin usein sisältyneet viiden aikuisuuden siirtymäksi nimetyt elämänmuutokset eli kotoa muuttaminen, ammattitutkinnon suorittaminen, kokopäivätyöhön

KUVIO 6. PSYKKINEN HYVINVOINTI SUHTEESSA SIIRTIMIEN MÄÄRÄÄN VANHIMMILLA IKÄRYHMILLÄ (24–29-VUOTIAAT). LUKUMÄÄRÄKOHTAISET KESKIARVOT OSOITETTU RASTILLA.

siirtyminen, avio- tai avoliiton solmiminen ja lapsen saaminen. Samoja siirrymiä voi tapahtua useamman kerran, mutta tässä tutkimuksessa oli huomion kohteena siirtymän ensimmäinen kerta. Toisena tutkimuskysymyksenä oli ensimmäisten siirtymien määrän yhteys omiin voimavaroihin ja kolmantena kysymyksenä siirtymien määrän yhteys psyykkiseen hyvinvointiin erityisesti vielä alaikäisten ja toisaalta vanhimpien ikäluokkien osalta.

Ajoitusta koskevat tulokset osoittivat, että siirtymät olivat nuorilla aikuisilla toteutuneet asteittain ja vain osittain. Siirtymien kokonaisuus kasvoi siten, että 15–17-vuotiailla kaikki siirtymät olivat harvinaisia, mutta jo 18–20-vuotiaista niiden osuus, jotka eivät olleet käyneet läpi yhtään siirtymää, oli enää alle kolmasosa. Neljä siirtymää oli tyypillisin siirtymien määrä naisille 27–29-vuotiaana, mutta ei miehille, ja viisi siirtymää oli harvinainen molemmilla.

Mediaani-ikä, jolloin puolet nuorista oli käynyt läpi tietyn siirtymän, saavutettiin ensimmäiseksi kotoa muutossa ja työelämään siirtymisessä (18–19) vuotta. Suomalaisten ja yleensä pohjoismaisten nuorten varhainen kotoa muutto on tullut esille kansainvälisissä vertailuissa. Žukauskiene (2016) on erottanut kotoa muuton ajoituksessa kolme ryhmää Euroopassa. Yksi niistä on pohjoismainen klusteri, johon kuuluvat myös Hollanti ja Britannia. Sille on tyypillistä, että nuori muuttaa kotoa varhain, noin 20-vuotiaaksi mennessä, ja käy läpi muitakin siirrymiä ennen perheen perustamista. Kotoa muutolla on hänen mukaansa symbolinen yksilöitymisen merkitys. Toinen on eteläinen klusteri, johon kuuluvat Välimeren maat sekä Portugali. Voimakkaat perhesiteet ovat sille tyypillisiä samoin kuin asuminen vanhempien kanssa avioliiton solmimiseen, lähes 30-vuotiaaksi asti. Kulttuurinen periaate on itsenäisyys ja yksilöityminen perheyhteydessä. Kolmannen klusterin muodostavat Itä-Euroopan maat, joissa kotoa muuton ajankohta vaihtelee lähinnä taloudellisten seikkojen perusteella. Asumistukijärjestelmät Pohjoismaissa mahdollistavat nuorten kotoa muuttoa. Varhainen kotoa muutto voi vähentää nuorten saamaa psyykkistä tukea perheeltään. Mielen pahoinvoinnin, turvattomuuden ja koetun stressin

kokemukset olivat korkeimmillaan 20 vuoden tunteissa erityisesti naisilla. Varhaisen kotoa pois muuttamisen hyvinvointivaikutukset vaatisivat lisätutkimusta.

Mediaani-ikä saavutettiin tutkintotodistuksen saamisessa 23–24-vuotiaaksi ja parisuhteen muodostamisessa 25–26-vuotiaaksi mennessä. Ensimmäisen lapsen saamista koskeva mediaani-ikä jäi nuoruusiän ulkopuolelle. Tilastotiedot 12 maasta osoittavat, että ensimmäisen lapsen saamisen keski-ikä nousi Euroopassa 24-vuotiaasta 30-vuotiaaksi vuosina 1970–2010. Noususuunta on jatkunut, sillä Tilastokeskuksen mukaan äidiksi tultiin Suomessa vuonna 2016 keskimäärin 29,1-vuotiaana ja vuonna 2021 30,9-vuotiaana isäksi tuleminen keski-ikä ollessa noin 2 vuotta korkeampi. Pitemmällä aikavälillä muutos näkyy niiden henkilöiden osuudessa, jotka ovat saaneet ensimmäisen lapsen 30 vuoden ikään mennessä. Tilastokeskuksen tekemä vertailu vuosina 1957 ja 1987 syntyneiden kesken (Katainen ym. 2019; Lehtinen 2019) osoitti, että vuonna 1957 syntyneistä ensimmäinen lapsi oli 61 prosentilla 30-vuotiaista ja 1987 syntyneistä 40 prosentilla. Nuorisobarometriin osallistuneista 1990-luvun alkupuolella syntyneistä 27–29-vuotiaista naisista ensimmäinen lapsi oli 26,5 prosentilla ja miehistä 27,7 prosentilla.

Kysyttäessä Nuorisobarometrissa 27–29-vuotialta, missä iässä he olivat muodostaneet ensimmäisen parisuhteen, naiset ilmoittivat keskimäärin miehiä varhaisemman iän. Sukupuolten ero tasoittui nuoremmissa ikäryhmissä, joissa naiset ilmoittivat aikaisempaa korkeamman keski-ikänsä ensimmäiselle parisuhteelle eli saman kuin miehetkin. Se voi olla vihje siitä, että tulevaisuudessa ensimmäinen lapsikin syntyy keskimäärin aikaisempaa korkeammassa iässä.

Vanhemmuiden taloudellisen tukemisen määrä on kytköksissä sekä työsuhteen olemassaoloon että palkkatasoon. Se saattaa siirtää koulutusta hankkivien perheellistymistä. Olisi pohdittava, voitaisiinko lapsen saamisen taloudellinen tukeminen toteuttaa muulla tavoin kuin työnantajan kautta. Myös tuen määrän kytkeminen palkkatasoon ansaitsisi harkintaa.

Niiden osuus Nuorisobarometriin osallistuneista, jotka olivat käyneet läpi kaikki viisi tutkittua siirtymää, oli naisista 16,3 prosenttia ja miehistä 13,0 prosenttia. Se oli naisten osalta puolet vähemmän kuin noin 30 vuotta aikaisemmin syntyneillä Lapsesta aikuiseksi -tutkimukseen osallistuneilla naisilla 27-vuotiaana (32 %). Miestenkin osalta muutosta oli liki puolet, sillä 30 vuotta aikaisemmin syntyneistä miehistä 20 prosentilla oli toteutunut viisi siirtymää (Räikkönen 2012).

Koulutuksen piteneminen esitetään yhtenä syynä sille, että aikuisuuden siirtymät ajoittuvat myöhempään ikään (Reifman 2023). Nuorisobarometrissa ammattikoulussa tai ammattikorkeakoulussa opiskelleilla oli useampia siirtymiä kuin yliopistossa opiskelleilla. Se vastaa käsitystä siitä, että pitempi tutkinto siirtää aikuisuuden siirtymiä myöhemmäksi. Toisaalta pelkän peruskoulun tai ylioppilastutkinnon suorittaneilla ei ollut muita enemmän siirtymiä, pikemminkin päinvastoin. Toisen asteen ja sitä seuraavan koulutuksen puute voi sisältää myös muita henkilökohtaiseen elämään liittyviä kysymyksiä, jotka ovat yhteydessä siirtymien toteutumiseen.

Toisen tutkimuskysymyksen, siirtymien määrään kytkeytyvien voimavarojen osalta tulokset osoittivat, että suurempi siirtymien määrä oli yhteydessä vahvempaan resilienssiin. Resilienssi määritellään usein prosessiksi, jossa henkilö selviytyy kuormittavista tapahtumista ja palautuu niistä, mutta resilienssin katsotaan sisältävän myös kykyä kohdata kuormittavia tapahtumia niin organisaatioiden toiminnassa kuin yksilön elämässä (Poijula 2018). Tämä sai tukea Nuorisobarometrissa, sillä nuoret, jotka arvioivat itsellään olevan enemmän resilienssiä, olivat käyneet läpi useampia siirtymiä. Itsesäätelyn osalta heikon itsesäätelyn matala taso oli yhteydessä siirtymien runsampaan määrään 24–29-vuotiailla. Jos heikkoa itsesäätelyä eli levottomuutta ja mielialojen vaihtelevuutta on paljon, voi olla vaikea keskittyä vaativiin siirtymiin.

Vahvalla itsesäätelyllä, jota arvioitiin mielen tasapainosta ja harkitsevasta toiminnasta vuorovaikutustilanteissa, ei ollut yhteyttä siirtymien

määrään muutoin kuin siten, että vahva itsesäätely oli vähäisintä, kun 24–29-vuotiailla siirtymiä oli kaksi. Myös resilienssi oli tuolloin vähäisintä. Tulosten ymmärtäminen vaatisi jatkotutkimusta siitä, mitä erityistä liittyi niihin nuoriin tai heidän elämäntilanteeseensa, joilla siirtymiä oli kaksi, verrattuna niihin, joilla siirtymiä oli useampia.

Poikkileikkaustutkimuksen perusteella ei voi tehdä päätelmiä syy- ja seuraussuhteista, mutta koska kahden siirtymän toteutumiseen kytkeytyi 24–29-vuotiaana myös heikon itsesäätelyn korkeus ja resilienssin vähäisyys, voi kyse olla henkilöistä, joiden voimavarat olivat koetuksella. Se on voinut olla esteenä uusien siirtymien toteutumiseen. Havainto antaisi aiheita jatkotutkimuksiin ja mahdollisesti siirtymien toteutumisen tukemiseen.

Jatkotutkimuksen aiheita antaa myös havainto, että alaikäisistä koostuvassa ikäryhmässä (15–17 v.) ne, jotka olivat käyneet läpi yhden siirtymän, olivat arvioineet sekä resilienssinsä että itsesäätelynsä matalammaksi kuin ne, joilla ei siirtymiä vielä ollut. Tämä siirtymä oli yleisimmin työhön meneminen, mikä viittaa opiskelusta irrottautumiseen. Se on riskitekijä nuoren tulevaisuuden kannalta.

Psykkisten voimavarojen kehityksellä on pitkä tausta, kuten tiedetään itsesäätelyn kehityksestä (Pulkkinen 2017, 2022). Se on yhteydessä vanhemmuuden lapsilähtöiseen laatuun, mutta sen kasvattamisessa ovat mukana myös sosiaalinen ympäristö sekä yhteiskunnan palvelut. Resilienssiin sisältyy samoja ominaisuuksia kuin itsesäätelyyn jo varhaisnuoruudesta lähtien. Siirtymiä ja voimavaroja arvioitaessa on tärkeä ottaa huomioon, että siirtymien toteutuminen ei aina ole nuoresta itsestä kiinni. Opiskelu- ja työpaikoista on kilpailua, puolison löytäminen voi viedä aikaa, ja tahaton lapsettomuus on yleistynyt. Pettymykset ja negatiiviset kokemukset voivat vaikuttaa minäkuvaan sekä heikentää uskoa omaan selviytymiseen.

Kolmas tutkimuskysymys koski siirtymien määrän yhteyttä psyykkiseen hyvinvointiin. Useampia siirtymiä toteuttaneet 24–29-vuotiaat nuoret aikuiset olivat keskimäärin tyytyväisempiä elämäänsä, heillä oli vähemmän turvattomuuden

kokemuksia, ja heidän mielen hyvinvointinsa oli parempaa, eli heillä oli vähemmän ahdistuneisuutta ja alakuloa kuin harvempia siirtymiä toteuttaneilla. Naiset olivat nuorempana arvioineet resilienssin ja itsesäätelyn heikommaksi ja turvattomuuden ja mielen pahoinvoinnin suuremmaksi kuin miehet, mutta sukupuolten erot tasoittuivat iän lisääntyessä ja aikuisuuteen siirtymien lukumäärän selittäessä psyykkisiä voimavaroja ja hyvinvointia.

Siirtymien määrän yhteys psyykkiseen hyvinvointiin on merkittävä tulos, joka pitkittäistutkimuksen (Räikkönen ym. 2011 ja 2012) perusteella on tulkittavissa kausaaliseksi. Kuten artikkelin johdantoluvussa kuvataan, useita siirtymiä läpikäyneet 27-vuotiaat arvioivat psyykkisen hyvinvointinsa paremmaksi kuin muut, ja ero säilyi niihin verrattuna, joilla siirtymiä ei ollut toteutunut keski-ikään mennessä. Varhaisen ja myöhäisemmän ajoituksen ryhmät eivät eronneet sukupuolijakaumassa, lapsuusperheen sosioekonomisessa asemassa eivätkä koulumenestyksessä toisin kuin Britanniassa, jossa siirtymien myöhäisempi ajoitus oli yhteydessä korkeampaan sosioekonomiseen asemaan ja parempaan koulumenestykseen (Schoon ym. 2007). Heikoimmassa asemassa olivat Lapsesta aikuiseksi -tutkimuksen mukaan ne, joilla siirtymät olivat keski-ikään tultaessa toteutuneet vain osittain. Heidän joukossaan oli enemmän miehiä kuin naisia ja useimmissa tapauksissa siirtymistä puuttui tutkintotodistus (Räikkönen 2012).

Nuorisobarometriin saatiin alun perin valitulta satunnaisotokselta vastaukset vain pieneltä osalta (luku Tiedonkeruu tilasto-osiossa). Niistä, joita ei tavoitettu tutkimukseen, voi osa kuulua heikommassa asemassa oleviin. NEET (*not in education, employment or training*) -tilanteessa oli OECD:n tilaston mukaan vuonna 2021 Suomessa 11,9 prosenttia 15–29-vuotiaista (naisista 11,4 ja miehistä 12,3 %). He ovat keskimäärin vähemmän tyytyväisiä elämäänsä, varsinkin psyykkiseen terveydentilaansa ja taloudelliseen tilanteeseensa sekä sosiaalisiin suhteisiinsa ja kokevat opiskelusta ja työelämästä poisjäämisen takia toivottomuutta (Karjalainen ym. 2022). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella on sosiaali- ja terveysministeriön

toimeksiannosta valmisteltu suositukset mielen-terveys- ja päihdehuollon järjestämiseksi NEET-ryhmään kuuluville.

Huomiota on kohdistettava myös ennalta ehkäiseviin toimiin, mihin pyrittiin oppivelvollisuuden päättymisiän nostamisella 18 ikävuoteen. Tavoitteena on, että tutkintotodistusta vaille jääneitä olisi vähemmän. Samalla olisi muistettava riittävän tuen antaminen nuorille niin opintoalan valinnassa ja toisen asteen opintojen järjestämisessä kuin työelämään siirtymisessä ja perheellistymisessä. Vaikeudet työpaikan saamisessa silloin, kun innostus työhön ryhtymiseen on suurta, voivat olla mielen hyvinvoinnin kannalta haitallisia. Voimavarojen vahvistaminen koulutus- ja kasvatustilanteissa ja oikea-aikaisen ja tarkoituksenmukaisesti kohdennetun tuen antaminen vahvistavat resilienssiä uusista tilanteista selviytymiseksi. Huomattava vaihtelu nuorten valmiuksissa kohdata poikkeavia oloja tuli esille koronapandemian yhteydessä (Kekkonen ym. 2022).

Naisten ja miesten kesken oli johdonmukainen ero psyykkisissä kokemuksissa. Miehet arvioivat voimavaransa eli itsesäätelyn ja resilienssin vahvemmiksi kuin naiset kaikissa ikäryhmissä. Naiset kokivat myös miehiä enemmän mielen pahoinvointia (ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta), turvattomuutta ja stressiä varsinkin nuorimmissa ikäryhmissä. Tulokset ovat yhdensuuntaisia Suurpään ja kumppaneiden tässä teoksessa esittämien sekä Nuorten elinolot -tutkimuksen (Gissler & Forsell 2022) tulosten kanssa, jotka osoittavat, että 15–29-vuotiaita naisia on huomattavasti enemmän kuin miehiä mielenterveyspalvelujen ja yleensä terveyspalvelujen käyttäjinä. Olisi tarpeen tutkia naisia ja miehiin kohdistuvia kulttuurisia käsityksiä ja odotuksia ja niistä aiheutuvia paineita.

Nuorten pahoinvointi on laajalle levinnyt ja huolta aiheuttava ilmiö. Tämä tutkimus osoittaa, että sitä kannattaisi tarkastella myös aikuisuuden siirtymien toteutumisedellytysten kannalta. Johtopäätös tästä tutkimuksesta on, että tarvittaisiin lisää siirtymiä koskevaa tutkimusta, jotta poliittisin toimin voitaisiin entistä paremmin tukea nuorten kehitystä ja tarpeita.

LÄHTEET

- Aapola-Kari, Sinikka & Vehkalahti, Kaisa (2021) Epilogi. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim. 2021) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen: Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 235. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 271–275.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2000) Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist* 55, 469–480.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2001) Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife. *Journal of Adult Development* 8 (2), 133–143.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2015) Emerging adults in Europe: Common themes, diverse paths, and future directions. Teoksessa Rita Žukauskiene (ed.) *Emerging adulthood in a European context*. London: Routledge, 205–215.
- Bynner, John (2005) Rethinking the youth phase of the life-course: The case for emerging adulthood? *Journal of Youth Studies* 8 (4), 367–384.
- Caspi, Avshalom & Entner Wright, Bradley R. & Moffitt, Terrie E. & Silva, Phil A. (1998) Early failure in the labor market: Childhood and adolescent predictors of unemployment in the transition to adulthood. *American Sociological Review* 63, 424–451.
- Connor, Kathryn & Davidson, Jonathan (2003) Development of a new Resilience scale: The Connor-Davidson Resilience scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety* 18 (2), 76–82.
- Elder Jr., Glen H. (1998) The life course and human development. Teoksessa Richard M. Lerner (ed.) & William Damon (series ed.) *Handbook of child psychology: Vol. 1: Theoretical models of human development* (5. painos). New York: Wiley, 939–991.
- Gissler, Mika & Forsell, Martta (2022) Koronan vaikutus Nuorten terveyteen ja hyvinvointiin. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim. 2022), *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan: Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 32–48.
- Havighurst, Robert (1948) *Developmental tasks and education*. New York: Longmans.
- Henderson, Sheila & Holland, Janet & McGrellis, Sheena & Sharpe, Sue & Thomson, Rachel (2007) *Inventing adulthoods. A biographical approach to youth transitions*. London: Sage.
- Karjalainen, Piia & Huikko, Eeva & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Jahnukainen, Johanna & Manninen, Marko & Eväsoja, Minna & Kautto, Tuija (2022) Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveys- ja päihdehoito: Suosituksia perusterveydenhuollon toimijoille. <https://www.julkari.fi/handle/10024/145867> Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Katainen, Antti & Lintunen, Jenni & Neuvonen, Samuli (2019) Nykyiset kolmekymppiset opiskelevat – edellinen sukupolvi oli 30-vuotiaana työelämässä. Tilastokeskus, *Tieto & Trendit* 4.10.2019. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/nykyisetkolmekymppiset-opiskelevat-edellinen-sukupolvi-oli-30-vuotiaana-tyoelamassa/>
- Kekkonen, Marjatta & Gissler, Mika & Känkänen, Päivi & Isola, Anna-Maria (toim. 2022) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan: Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto.
- Lehtinen, Toni (2019) Näin kolmikymppisyys muuttui. *Helsingin Sanomat* 7.10.2019, A 11.
- Lerner, Richard M. & Almerigi, Jason B. & Theokas, Christin & Lerner, Jacqueline V. (2005) Positive youth development: A view of the issues. *Journal of Early Adolescence* 25 (1), 10–16.
- Marini, Margaret (1984) Age and sequencing norms in the transition to adulthood. *Social*

- Forces* 63, 229–244.
- Neugarten, Bernice L. & Moore, Joan W.M. & Lowe, John C. (1965) Age norms, age constraints and adult socialization. *American Journal of Sociology* 70, 710–717.
- Piispa, Mikko & Salasuo, Mikko & Häkkinen, Antti (2022) Elämäntulon siirtymät ja elämäntulkuanalyysi nuoruuden tutkimisen menetelmänä. *Nuorisotutkimus* 40 (3), 77–82.
- Pojjula, Soili (2018) *Resilienssi: Muutosten kohtaamisen taito*. Helsinki: Kirjapaja.
- Pulkkinen, Lea (2017) *Human development from middle childhood to middle adulthood: Growing up to be middle-aged*. (Yhteistyössä Katja Kokon kanssa.) London: Routledge. Avoin tieto: www.doi.org/10.4324/9781315732947
- Pulkkinen, Lea (2022) *Lapsen hyvinvointi alkaa kodista*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pulkkinen, Lea & Kaprio, Jaakko & Rose, Richard J. (1999) Peers, teachers, and parents as assessors of the behavioural and emotional problems of twins and adjustment: The Multidimensional Peer Nomination Inventory. *Twin Research* 2, 274–285.
- Pulkkinen, Lea & Kokko, Katja & Rantanen, Johanna (2012) Paths from socioemotional behavior in middle childhood to personality in middle adulthood. *Developmental Psychology* 48, 1283–1291.
- Reifman, Alan (2023) *Journeys through emerging adulthood: An introduction to development from ages 18–30 around the world*. New York: Routledge.
- Rose, Richard J. & Salvatore, Jessica E. & Aaltonen, Sari & Barr, Peter B. & Bogl, Leonie H. & Byers, Holly A. & Heikkilä, Kauko & Korhonen, Tellervo & Latvala, Antti & Palttiainen, Teemu & Ranjit, Anu & Whipp, Alyce M. & Pulkkinen, Lea & Dick, Danielle M. & Kaprio, Jaakko (2019) FinnTwin12 Cohort: An Updated Review. *Twin Research and Human Genetics* 22 (5), 1–10.
- Räikkönen, Eija (2012) *Is timing everything? A longitudinal perspective on adult transitions, their antecedents, and psychological implications*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 448. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Räikkönen, Eija & Kokko, Katja & Chen, Meichu & Pulkkinen, Lea (2012) Patterns of adult roles, their antecedents and psychosocial wellbeing correlates among Finns born in 1959. *Longitudinal and Life Course Studies* 3, 211–227.
- Räikkönen, Eija & Kokko, Katja & Rantanen, Johanna (2011) Timing of adult transitions: Antecedents and implications for psychological functioning. *European Psychologist* 16 (4), 314–323.
- Salmela-Aro, Katariina & Sortheix, Florencia M. & Ranta, Mette (2015) Emerging adulthood in Finland. Teoksessa Rita Žukauskiene (ed.) *Emerging adulthood in a European context*. London: Routledge, 138–153.
- Schoon, Ingrid & Chen, Meichu & Kneale, Dylan & Jager, Justin (2012) Becoming adults in Britain: Lifestyles and wellbeing in times of social change. *Longitudinal and Life Course Studies* 3, 173–189.
- Schoon, Ingrid & Martin, Peter & Ross, Andy (2007) Career transitions in times of social change. His and her story. *Journal of Vocational Behavior* 70, 78–86.
- Vehkalahti, Kaisa & Aapola-Kari, Sinikka & Armila, Päivi (2021) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen: Laadullinen seurantatutkimus Nuoret Ajassa*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 235. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Žukauskiene, Rita (ed. 2016) *Emerging adulthood in a European context*. London: Routledge.